Программа учебной дисциплины 5.11 «Фольклор родного (татарского) народа. Этнокультура народов РТ»

1. Цель освоения дисциплины

Целью освоения дисциплины является теоретическая и практическая подготовка обучающихся (слушателей) в области устного народного творчества, этнокультуры народов РТ и применения полученных навыков в педагогической деятельности.

2. Планируемые результаты освоения дисциплины

№ п/п	Компетенции	Знать	Уметь	Владеть
1	ПК-1.1	Знает структуру, состав и дидактические единицы предметной области родная (татарская) литература	объяснять факты теории и методики преподавания родного языка и родной литературы с точки зрения ее новейших достижений;	способами ориентации в профессиональных источниках информации
2	ПК-1.2	особенности, специфику, содержание ФГОС	Умеет осуществлять отбор учебного содержания предмета родная (татарская) литература и его реализации в различных формах обучения в соответствии с требованиями ФГОС ОО	способами проектной и инновационной деятельности в образовании
3	ПК-1.3	последовательность в формировании литературоведческих понятий	разрабатывать различные формы учебных занятий, применять методы, приемы и технологии обучения, в том числе информационные	методикой обучения литературоведческих понятий
4	ПК-3.2	содержание школьных программ по родному (татарскому) языку и	использует образовательный потенциал социокультурной	способами совершенствования профессиональных знаний и умений

		родной (татарской) литературе	среды региона в преподавании (предмета по профилю) в учебной и во внеурочной деятельности	путем использования возможностей информационной среды образовательного учреждения, региона, области, страны

3. Содержание дисциплины

№ п/п	Тема	Кол-во часов	Вид	Содержание
1.	Кереш. Фольклор һәм фольклористика	2 часа	Лекция	Халыкның сүз сәнгате буларак фольклор Татар фольклоры. Өйрәнү тарихы.
2	Күпмилләтле Татарстанның мәдәни байлыгы.	2 часа	Практика	Тарих. Мифология. Символлар. Сәнгать.
3.	Татар фольклорының жанрлар составы	4 часа	Сам. работа	Татар фольклорының жанрлар составы. Эпик жанрлар (әкиятләр, эпос-дастаннар, риваятьләр, легендалар, мәзәкләр); лирик һәм лиро-эпик жанрлар (җырлар, мөнәҗәтләр, бәетләр); кече жанрлар (мәкальләр, әйтемнәр,табышмаклар).
4.	Татарстаның сәнгать кльтурасы..	4 часа	Сам. работа	Сәнгать. Музыка. Театр. Архитектура. Рәсем. Сынлы сәнгать.
5.	Гореф-гадәтләр. Йолалар.	4часа	Сам. работа	Татарстанда яшәүче халыкларның тарихы, гореф-гадәтләре, йолалары, диннәре. Дини һәм дөнҗяви бшйрәмнәр.
6.	Милли һөнәрчелек.	2 часа	Сам. работа	Декоратив һөнәрчелек. Керамика. Күн эшкәртү. Зәркән һөнәрчелеге.
	Итого:	**18 часов**		

4. Формы аттестации и оценочные материалы

Форма аттестации – зачет.

Список вопросов к зачету:

1. Халыкның сүз сәнгате буларак фольклор. Аның тел – авыз иҗаты булуы, язма әдәбиятка мөнәсәбәте һәм гомуми үзенчәлекләре. Иҗат ителү һәм яшәү рәвеше.

2. Фольклористика – халык иҗатын өйрәнә торган фән. Фольклористиканың үсеш чаралары.

3. Фольклор галиме буларак К. Насыйри. Аның татар халык иҗатын өйрәнү өлкәсендәге эшчәнлеге.

4. Әкиятләр һәм аларның үзенчәлекле сыйфатлары. Әкиятләрдә фантазиянең роле һәм аның чынбарлыкка мөнәсәбәте. Әкиятләрнең төрләре.

5. Мәзәкләр. Мәзәкләрнең идея-тематик төркемнәре, үзәк образлары. Мәзәкләрнең төрләре.

6. Фольклористикада Г. Ибраһимовның роле. Г. Ибраһимовның фольклорны халыкның тарихын, психологиясен һәм телен гәүдәләндерүче хәзинә итеп каравы. Фольклорда һәм әдәбиятта халыкчанлык мәсьәләсен күтәрүе.

7. Фольклорчы Х. Бәдигыйның халык иҗаты материалларын җыю-өйрәнү һәм бастырып чыгару эшчәнлеге.

8. Легендалар. Легендаларның табигате, аларда дини-мифологик һәм фантастик эчтәлекнең гәүдәләнеш үзенчәлекләре. Легенда жанрының әкиятләрдән аермасы һәм әкияткә күчү очраклары. Легенданың татар фольклорындагы үрнәкләре.

9. Эпос формасы буларак дастаннар һәм аларның жанр үзенчәлекләре. Эпос-дастаннарының борынгы җирлеге туу һәм яшәү шартлары. Татар фольклорындагы төрләре.

10. Н. Исәнбәтнең фольклор галиме буларак эшчәнлеге. Фольклорчының кырык меңгә якын мәкаль-әйтемне эченә алган өч томлыгы (“Татар халык мәкальләре” – 1959 - 1967) һәм “Татар халык табышмаклары” (1970) җыентыгы.

11. Тарихи җырлар һәм аларның үзенчәлекләре. Тарихи җырларның ил һәм халык тормышындагы зур социаль вакыйгаларга һәм анда катнашкан күренекле шәхесләргә багышлануы, сәясәткә йөз тотуы һәм халыкның тарихи аңын гәүдәләндерүе.

12. Халык драмасы элементлары белән үрелгән жанрларны эченә алучы иҗат төрләре: йола җырлары, халык уеннары “Нәүрүз”ләр, “Нардуган” такмазалары, “Сөмбелә” текстлары, “Сөрән сугу”лар, келәүләр һәм чакырулар, өмә-хезмәт җырлары.

13. Татар фольклорының жанрлар составы. Эпик жанрлар (әкиятләр, эпос-дастаннар, риваятьләр, легендалар, мәзәкләр).

14. Профессиональ сәнгатьнең һәм язма әдәбиятның халык иҗатына йогынтысы.

15. Лирик һәм лиро-эпик жанрлар (җырлар, мөнәҗәтләр, бәетләр).

16. Халык иҗаты үрнәкләрен киң җәмәгатьчелеккә ирештерүдә һәм пропагандалауда матбугатның, радио-телевидениенең, театрның һәм концерт залларының роле.

17. Үзешчән сәнгать-фольклорны яшәтүче яңа форма. Үзешчән коллективларының традицион фольклор әсәрләрен җыюлары, эшкәртүләре һәм халыкка яңадан кайтарып бирүләре.

18. Лирик җырлар. Лирик җырларда халыкның чынбарлыкка мөнәсәбәтле уй-кичерешләре, шәхеснең рухи халәте гәүдәләнү. Лирик җырларның тематик яктан бүленеше.

19. Уен-бию җырлары һәм такмаклар. Аларның лирик җырларга мөнәсәбәте, хореография, халык драмасы һәм йола белән үрелеп килүе.

20. Табышмаклар. Жанрның гомуми үзенчәлекләре. Табышмакларның тематикасы.

21. Г. Тукайның фольклористика өлкәсендәге эшчәнлеге. Фольклор җыю эшчәнлеген гәүдәләндерү ягыннан “Халык моңнары” (1910) җыентыгы.

22. Фольклористика үсешендә яңа чор башлану. Татарстан тел, әдәбият, тарих фәнни-тикшеренү институты эшчәнлеге. Фольклор экспедицияләре оештырылу.

23. Татар фольклорын өйрәнүдә Г. Ибраһимов исемендәге тел, әдәбият һәм тарих-сәнгать институты галимнәренең роле (Х. Ярми, И.

Надиров, Ф. Урманче, Ф. Әхмәтова, Х. Мәхмүтов, Р. Уразманова, Ф. Баязитовалар).

24. Гаилә-көнкүреш йола иҗаты. Бала туу һәм исем кушуга бәйле текстлар. Туй поэзиясе үрнәкләре: яучы такмаклары, кыз елату җырлары – сыктаулар, “Ишек бавы” җырлары, “Яр-яр”лар, туй табыны, килен төшерү җырлары.

25. Мәкальләр һәм аларның гомуми үзенчәлекләре. Мәкальләрнең төзелеше, эстетик вазыйфа-функциясе һәм сурәтләү чараларына байлыгы. Тематикалары.

26. Фольклорда гасырлар тирәнлегеннән килгән демократик һәм инсани-гуманистик юнәлешнең сакланып калуы. Дуслык, туганлык, иминлек, изгелек, шәфкать кебек үлемсез категорияләрнең яшәүләрен дәвам итүе.

27. Әйтемнәр. Әйтемнәрнең мәкальләр белән уртак һәм аермалы яклары.

28. Риваятьләр. Риваятьләрнең жанр сыйфатлары, узганнарга, тарихи чынбарлыкка мөнәсәбәте. (Аксак Тимер, Сөембикә, Салават Юлаев, Бәхтияр Канкаев, Акай, Күчүм хан һ.б.) шәхесләрнең исеме һәм төрле социаль вакыйгалар белән бәйләнешле тарихи риваятьләр.

5. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины:

Основная литература:

1. Бакиров М.Х. Татар фольклоры : Югары уку йортлары өчен д-лек / Бакиров М.Х .— К. : Мәгариф, 2008 .— 359 б.

2. Харисов Л.А. Культура народов Татарстана / сост. Л.А. Харисова. – Казань: Магариф, 2005. – 367 с.

Дополнительная литература:

1. Баязитова, Ф.С. Татар халык сойлэшлэре: Ике китапта. Икенче китап / Ф.С. Баязитова, Д.Б. Рамазанова, Т.Х. Хэйретдинова. – Казань : Мэгариф, 2008. – 463 б.

2. Ягъфәров Р.Ф. Уен-күңел бәйрәме : татар халкының уен фольклоры / Р.Ф. Ягъфәров. – К. : Мәгариф, 2009. – 159 б.

Интернет-ресурсы:

1. Цифровой образовательный ресурс IPRsmart. – Режим доступа: https://www.iprbookshop.ru/
2. Электронно-библиотечная система «Юрайт». – Режим доступа: https://urait.ru/